

NYE BØKER

Regjeringen som sviktet

Kjell Fjørtoft

MOT STUPE

Norge inn i krigen

Gyldendal Norsk Forlag

Mot stupet
Forfatter: Kjell Fjørtoft
Forlag: Gyldendal
Sider: 387. Pris: 288,-

Hadde denne boken kommet ut for 40 år siden hadde det blitt ramaskrik over det ganske land. Så sviende er kritikken Kjell Fjørtoft kommer med mot tidligere statsminister Johan Nygaardsvold og tidligere utenriksminister Halvdan Koht for det som skjedde før krigsutbruddet 9. april og dagene etterpå. Men også militære autoriteter får sitt.

Etter å ha lest boken – som for øvrig er spennende – satt jeg igjen med dette inntrykket: – At det gikk an.

Kjell Fjørtoft kommer frem med en rekke nye opplysninger om det som skjedde før og etter krigsutbruddet. Man visste at regjeringen var uforberedt på det som skjedde, men at utenriksmi-

nister Halvdan Koht så totalt unnløt å informere sine regjeringskolleger om varslene han fikk, vil nok overraske mange. Han styrte den norske utenrikspolitikken alene. Faktisk var han så suveren at statsminister Nygaardsvold spurte stortingspresident Carl J. Hambro om han (Hambro) kunne ta kontakt med Koht. – Du får gjerne noe mere opplysninger enn det jeg får fra ham, sa statsministeren.

Boken starter med vinterkrigen i Finland. Nygaardsvold-regjeringen var egentlig lite innstillet på å hjelpe Finland, og det var først etter at Finlandskomiteen var stiftet regjeringen nærmest ble presset til å gjøre noe.

Det er et vell av opplysninger Fjørtoft kommer med om stormaktsplanet fremfor invasjonen i Norge. «Altmark-affæren» er sentral og det er forbausende å lese at admiral Diesen gir tillatelse til at

«Altmark» skal få gå innenskjers gjennom krigssonen rundt Bergen. Fra andre offiserer blir det protestert, men admiralen holder på sitt. – La fartøyet passere i egenskap av statsskip. Eskorte, heter det i ordren admiral Henry E. Diesen sender til 2. Sjøforsvarsvannitt i Bergen.

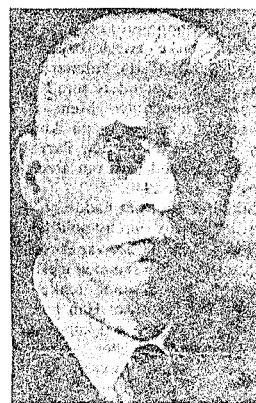
Faren for tysk angrep på Norge blir ikke tatt alvorlig av regjeringen – og heller ikke av en rekke stortingsrepresentanter. Selv 8. april da det tyske transportskipet «Rio de Janeiro» blir torpedert utenfor Lillesand, og tyske soldater kommer på land og forteller at de skal forsvare Norge, reagerer de bestemte myndigheter ikke. Forsvarsminister Ljungberg gir Stortinget en redeleggelse i lukket møte kvelden 8. april, og det kommer som et sjokk på mange. Gabriel Moseid sier bl.a. følgende: – For ålt vi vet kan vi være blandet opp i krigen før vi

NP 2/11 - 8'4

Statsminister
Nygaardsvold ba
gråtende om at
Carl J. Hambro
møtte overta re-
geringsansvaret
på Hamar 9.
april.

Utenriksminister
Halvdan Koht
unnløt å in-
formere sine re-
geringskolleger
om de uallige
varslene han fikk
foran krigsut-
bruddet 9. april
1940.

forlater denne sal – så alvorlig er situasjonen i øyeblikket. Det må vi alle forstå.»

Men hans uttalelse blir møtt med høyrestet latter fra både statsråder og stortingsrepresentanter. Ingen tar opp spørsmålet om mobilisering. For øvrig er det regjeringen som skal avgjøre om mobilisering skal iverksettes. General- og admiralstaben skal iverksette den. De får IKKE beskjed – hverken den dagen eller neste. Fra divisjonene rundt om blir det spurt om forholdsordre, men generalstaben kan bare svare at regjeringen ikke vil ta standpunkt til mobilisering før neste dag – det vil si 9. april.

Omkring kl. 03.00 om natten til 9. april får kommanderende general Laake beskjed om at han kan foreta en stille mobilisering av fire brigader. Oberst Hattledal protesterer og mener det må foretas en åpen mobilisering av hele den samlede styrke. Men Laake er uenig. Han synes ikke det er nødvendig med noen åpen mobilisering. Det var tilstrekkelig det regjeringen hadde vedtatt. Men general Laake fremskynder oppmøtet dagen til 11. april i stedet for 12. april.

At stortingspresident Carl J. Hambro tok initiativet til å få Kongehuset, regjering og Storting ut av Oslo er velkjent. Mindre kjent er det at statsminister Johan Nygaardsvold, da han traff Hambro på Hamar, falt gråtende om Hambros hals og bønnfalte ham om å overta regjeringsmakten. Hambro får roet ned Nygaardsvold, og da ekstraspetet kommer til Hamar står de begge to på perongen og mottar de reisende.

På Hamar uttrykker også kong Haakon overfor Trygve Lie stor misnøye «med den tendens som regjeringen og representanter for de politiske partier har vist til å ville forhandle med Tyskland». Både Kongen, Kronprinsen og Trygve Lie blir enige om den taktikk de skal bruke i det forestående møte med de øvrige representanter for regjering og partiene.

Under møtet sitter justisminister Terje Wold ved siden av Kronprinsen, og sier halvhøyt under et innlegg fra en annen: – Selvfølgelig må vi sprengte bruer. – Ja men så si det høyt, sier Kronprins Olav.

– Men jeg er den yngste, svarer Wold. Da oppfordrer Kronprinsen ham til nok en gang å si at veier og broer må sprenges. Men da kommer reaksjonene, og Venstre-representanten Mowinkel er den som sterkest går imot. – Man kan ikke forhandle samtidig som man fører krig, sier han.

Tenk om kong Olav kunne fortalt om det som skjedde i disse dramatiske dager.

Kjell Fjørtofts bok «Mot stupet» er blitt en meget god bok, og en dokumentarisk skildring av det som skjedde. Boken anbefales på det beste.

Kristian Tvenning.